

В І Д Г У К

офіційного опонента на дисертацію **Якимчук Оксани Іванівни** з теми **«Філософсько-когнітивні засади розвитку національного простору освіти»**, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності **09.00.10 – філософія освіти**

Актуальність дослідження філософських засад модернізації освіти в умовах сучасних соціальних трансформацій беззаперечна, адже через освіту і завдяки їй людина отримує необхідні знання, формує світогляд і компетенції, осмислює пріоритети та цінності. Розвиток освіти для прогресу людини і суспільства все більш помітно утверджується як головна проблема сучасного глобалізованого світу. Проте утвердження нової «соціальної архітектури» несе із собою потребу забезпечення учасників освітніх процесів специфічним способом осягнення дійсності, яка все більше набуває динамічного, нелінійного характеру.

Дисертація Якимчук О. І., де обґрунтовуються філософсько-когнітивні засади розвитку національного простору освіти, є актуальною, теоретично і практично значущою, особливо для України, адже сучасне суспільство орієнтоване на людину, здатну до прийняття нестандартних, відповідальних рішень (відповідальних перед самою собою та перед суспільством), готову до самостійного пошуку та освоєння знань на засадах випереджаючої, безперервної освіти та міжкультурного діалогу. У цьому контексті виглядає справедливим твердження про потенціал зазначеної роботи у формуванні сучасних гуманітарних та освітніх державних стратегій, зокрема стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року. Матеріали дослідження Оксани Іванівни можуть використовуватись у навчальному процесі, зокрема читанні курсів «Філософія освіти», «Освітні технології», «Освітня політика», «Освітні вимірювання», «Теорія ефективності комунікації в міжнародній освіті», «Педагогіка вищої школи» та спецкурсів.

Рецензована дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків і списку використаної літератури. У вступі автор рельєфно окреслює актуальність досліджуваної проблеми, мету і завдання дослідження, його теоретичне і практичне значення. Відразу ж зазначимо, що автор обізнаний із сучасною літературою, добре володіє методами наукового дослідження, вміє застосовувати їх до аналізу предмета власного наукового пошуку. Зокрема, дисертантка використала системний метод, якій дозволив їй розглянути предмет дослідження у його цілісності; метод діалектики (в її класичному розумінні і сучасній інтерпретації) дозволив виокремити суперечності генези національного простору освіти; метод єдності історичного та логічного дозволив прослідкувати зв'язок сучасного національного простору освіти з історію становлення простору освіти радянського періоду; метод структурно-функціонального аналізу дозволив показати функції, які здійснює національний освітній простір і місце в них когнітивних процесів; метод герменевтики та моделювання, що дозволило запропонувати когнітивні засади реалізації європейського вектору розвитку українського простору освіти та розробити рекомендації і висновки, які у подальшому можна застосовувати на практиці тощо.

Серед завдань дослідження логічно і системно виокремлюються такі: здійснити аналіз поняття «національний простір освіти» та розкрити когнітивні виміри сучасного національного освітнього простору; проаналізувати роль національної свідомості як фундаментальної основи національного простору освіти; проаналізувати специфіку утвердження освітнього простору радянської України та визначити його когнітивні засади; дослідити процес еволюції когнітивних засад освітнього простору України від набуття незалежності до сучасності; розкрити роль посттоталітарної свідомості у вітчизняній освіті та обґрунтувати механізми її мінімізації; здійснити експлікацію соціокультурних викликів когнітивній сфері та запропонувати шляхи їхнього подолання у вітчизняній освіті; обґрунтувати механізми утвердження ідеалів європейського мислення у вітчизняному

освітньому просторі. Вирішення зазначених дослідницьких завдань дозволило в межах кандидатської дисертації запропонувати обґрунтований шлях досягнення мети дослідження – виявлення та подальший аналіз філософсько-когнітивних засад розвитку національного простору освіти в контексті європейської перспективи.

Перший розділ «Теоретико-методологічні проблеми дослідження національного простору освіти» присвячено концептуалізації ключових понять дослідження та обґрунтуванню методологічного інструментарію дисертаційної роботи в контексті дослідження когнітивних засад національного простору освіти. У цьому розділі автору вдається сформулювати низку авторських дефініцій: запропоновано під національним простором освіти розуміти систему закладів освіти та взаємодію усіх суб'єктів освітнього простору у межах національної держави щодо вироблення та реалізації єдиної стратегії розвитку освіти на єдиних когнітивних засадах, а під філософсько-когнітивними засадами розвитку освіти пропонується розуміти комплекс світоглядно-духовних характеристик, що узагальнюють уявлення людей щодо значення освіти в житті суспільства, перспектив розвитку освіти в межах держави та визначають специфіку мислення і пізнавальної діяльності суб'єктів освіти.

У другому розділі «Гене́за когнітивних засад національного простору освіти України» послідовно було розглянуто витoki та етапи становлення національного освітнього простору нашої держави в добу радянської та незалежної України, а також проаналізовані засади мислення та пізнання, відповідні кожній з цих історичних епох. Хотілось би відмітити, що в зазначеному розділі авторка продемонструвала, що трансформаційні процеси, орієнтовані на деідеологізацію освіти, перехід до ринкової моделі, усвідомлення глобальних викликів і потреба у розбудові ефективного освітнього простору, все ж не призвели продуктивне оновлення когнітивних, світоглядних засад освітньої діяльності.

У третьому розділі «Обґрунтування філософсько-когнітивних засад розвитку національного простору освіти України» теоретичного обґрунтування набуває дослідження праксеологічних аспектів вітчизняного простору освіти, а саме: пошуку когнітивних засад його продуктивного розвитку з урахуванням сучасних реалій та перспективності європейського вектору зазначеного розвитку. У межах цього розділу автором обґрунтовується теза, що в якості когнітивних засад національного освітнього простору мають поставати нелінійні пізнавальні підходи, завдяки яким мислення може реалізувати свій потенціал в якості гнучкого (флексибільного, творчого, дивергентного тощо) інструменту пізнання та аналізу отриманих знань.

У висновках О. І. Якимчук розгорнуто формулює основні теоретичні та практичні підсумки проведеного дослідження, визначає перспективні напрями подальших досліджень.

Окремо слід відзначити структурну логіку, впорядкованість дисертаційної роботи. Зокрема кількість сформульованих завдань відповідають кількості висновків, а самі завдання сформульовані коректно та сприяють досягненню мети дослідження. Обсяг дисертації Оксани Іванівни також відповідає діючим вимогам щодо кандидатських дисертацій з гуманітарних дисциплін: загальний обсяг дисертації складає 198 сторінки, основна частина дисертації має обсяг 173 сторінки.

Загальна позитивна оцінка дисертаційного дослідження не знімає ряду *зауважень і побажань*, реалізація яких, на наш погляд, поліпшила б дисертаційний текст і обґрунтованість тих пропозицій, які виносяться автором на захист. Зокрема:

1. У тексті роботи та автореферату інколи залишається не зрозумілим, чи здійснює автор пошук філософсько-когнітивних засад розвитку національного простору освіти в контексті соціальних трансформацій загальносвітового масштабу, чи все ж концентрує увагу на вітчизняному контексті та орієнтується на вирішенні нагальних проблем розвитку

вітчизняної освіти. Загальне враження від роботи дозволяє підняти питання, що, можливо, доцільно було б в назві роботи здійснити уточнення меж проблемного поля, наприклад, сформулювавши її як «Філософсько-когнітивні засади розвитку національного простору освіти України».

2. У роботі автором обґрунтовується потреба утвердження ідеалів європейського мислення у вітчизняному просторі, проте на сторінках дисертації не знаходимо авторського чи словникового визначення, що в дослідженні розуміється під поняттям «європейське мислення». На нашу думку, уточнення такого характеру підвищили б методологічний рівень та теоретико-практичну значущість роботи.

3. Відомо, що у процесі утвердження глобального суспільства суттєво трансформується освітній простір, набуваючи важливого атрибуту – полікультурності. Відповідно трансформуються в освітньому середовищі комунікація та пізнавальні процеси, формуючи виклики розвитку національної освіти. На нашу думку, роботи представників філософії діалогу могли бути корисним методологічним орієнтиром у розробці, проте й у переліку літератури, і на сторінках роботи їхні підходи знайшли незначне представництво.

4. Автор звертається до актуальної проблеми демонтажу пострадянського мислення в освіті через його непродуктивність у контексті розвитку національного освітнього простору. Ці теоретичні пошуки резонують із практичними завданнями декомунізації, що мають місце в українській дійсності відповідно до прийнятих законопроектів. На жаль, на сторінках роботи не знайшли висвітлення перспективи роботи у контексті зазначених вітчизняних тенденцій, що, на нашу думку, дещо збіднило практичну значущість дисертаційної роботи.

5. Як побажання, слід висловити й таку думку. Звертаючись до когнітивних засад продуктивного розвитку національного простору освіти, автор зосереджує увагу загалом на позитивних трансформаціях таких соціокультурних векторів вітчизняної освіти, як відмова від зовнішнього

управління освітою на користь автономії і самоврядності, гармонійне поєднання навчання з дослідницькою роботою (відхід від розмежування на академічну науку й освіту), поєднання вивчення природничих наук з гуманітарними, формування фахівця університетського рівня тощо, котрі, з урахуванням безумовної дії діалектичних законів і специфіки стану суттєво детермінованого (економікою, політикумом, природнім середовищем й ін.) вітчизняного освітнього середовища, своєю чергою набувають і негативних тенденцій, що потребує обов'язкового врахування – і це може визначити подальші наукові розвідки дисертанта, спрямовані на успішну побудову громадянського, цивілізованого суспільства всіма учасниками вітчизняного освітнього середовища.

Разом із цим, зазначені зауваження не мають суттєвого впливу на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Якимчук О. І. Робота виконана на високому фаховому рівні, відчувається самостійність, грамотність дослідника, у тексті чітко простежується концепція дисертації, проглядається авторська позиція за головними векторами дослідження.

Дослідження Якимчук О. І. має значну наукову новизну та покликане вирішити одну із вузлових проблем сучасної вітчизняної філософії освіти – обґрунтувати філософсько-когнітивні засади розвитку національного простору освіти. Робота і автореферат відповідають вимогам МОН України до кандидатських дисертацій, основний зміст дослідження достатньо оприлюднений у статтях фахових видань з філософії, у тому й числі фахових виданнях України міжнародних наукометричних баз (автором підготовлено п'ять статей у фахових виданнях України з філософських наук й у фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз).

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату й переліку опублікованих наукових праць Якимчук Оксани Іванівни надає підстави зробити такий висновок: дисертація «Філософсько-когнітивні засади розвитку національного простору освіти» за актуальністю та глибиною, обсягом і оформленням, повнотою викладу її основних положень і результатів у публікаціях відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів та

присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 до кандидатських дисертацій, а її автор, Якимчук Оксана Іванівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти.

Офіційний опонент, доктор філософських наук,
професор, завідувач кафедри філософії і
соціально-гуманітарних дисциплін
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний
університет»

Г. Д. Берегова

Підпис професора Г.Д.Берегової засвідчено
Начальник відділу кадрів

Відділ
кадрів

О.Д.Головачова